

Kiszombor Nagyközség Polgármesterétől

6775 Kiszombor, Nagyszentmiklósi u. 8.

Tel/Fax: 62/525-090

E-mail: phkiszombor@vnet.hu

Üsz.: 22- 147/2011.

Tárgy: A Rónay család története könyv
megjelentetésének támogatása

Mell.: megkeresés

A kötet bevezetője,
tartalomjegyzéke

Kiszombor Nagyközség Önkormányzatának Képviselő-testülete

KISZOMBOR

Tisztelt Képviselő-testület!

Kiszombor Nagyközség Önkormányzatát megkereste Marosvári Attila, melyben a Rónay család történetét feldolgozó kötet kiadásához kérte 400e Ft összegben önkormányzatunk támogatását. A kötet kiadását a Csongrád Megyei Levéltár végzi, így az ezzel kapcsolatos támogatási szerződéseket a levéltár köti meg.

A könyv alapját id. zombori Rónay Elemér (1874-1965) Kolozs város néhai polgármestere és volt országgyűlési képviselője által készített családtörténet képezi. Marosvári Attila történész-muzeológus és Gilicze János levéltáros együtt dolgozott a kézirat közlésének előkészítésében, a történeti adatok pontosításában, a kézirat megszületését követő családtörténeti események megírásában, munkájukat több sikeres pályázati támogatás segítette.

A könyvkiadás költségeinek teljes fedezete nem áll rendelkezésre, emiatt veszélybe kerülhet a könyv kiadása.

Kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, hogy a fenti előterjesztést vitassa meg, és hozza meg döntését.

Kiszombor, 2011. június 22.

Tisztelettel:

Szegvári Ernőné
polgármester

Kiszombor Nagyközség Önkormányzati Képviselő-testülete
Szegvári Ernőné Polgármester Asszony
Kiszombor

Tisztelt Polgármester Asszony! Tisztelt Képviselő-testület!

Az elmúlt másfél évtizedben Kiszombor városokat megszegyenítő példamutatással sokat tett és áldozott annak érdekében, hogy a település történeti és kulturális örökségét megörökítse, megőrizze és továbbadja utódainak. A rotunda bemutatását célzó kötet kiadása, a Rónay-kúria felújítása, a köztéri műalkotások sora, a helytörténeti gyűjtemény megújítása, és nem utolsósorban a község történetét földolgozó kétkötetes monográfia kiadása ékesen bizonyítja a településvezetés fenti célok megvalósításában való eltökéltségét és önzetlenségét. Jómagam örömmel és jól eső érzéssel konstatálhatom, hogy e feladatok megvalósításának egyes elemeiben közreműködhettem, kiérdemelve ezzel a település hivatalos elismerését, melyet ezúton is nagy tisztelettel megköszönök.

Pontosan a község fenti mecénási gondolkodása ösztönöz arra, hogy a megjelölt úton tovább haladva ismételten támogatásért forduljak Tisztelt Polgármester Asszonyhoz és a Képviselő-testülethez.

Régebb óta tudjuk, hogy a települést egykor birtokló Rónay család egyik tagja, id. Rónay Elemér még az 1930-as – 40-es években megírta a család történetét, amely egy kiváló genealógiai munka, rengeteg adalékkal szolgálva a család mellett a község és a tágabb térség: Torontál és Csongrád, de Csanád vármegyék történetéhez is, ám csak az utóbbi időben vált hozzáférhetővé az anyag. A monográfia megírása során a kéziratból néhány adatot már fölhasználhattunk, de nem volt módunk a teljes dokumentum használatára. Gilicze János levéltáros ösztönzésére, és nem csekély mértékben a Kiszombor-monográfia sikere hatására időközben sikerült elérnünk, hogy id. Rónay Elemér leszármazottai hozzájáruljanak a kézirat publikálásához.

Gilicze János kollégámmal az elmúlt évben nagy lelkesedéssel fogtunk hozzá a kézirat közlésének előkészítéséhez, számítógépbe rögzítéséhez, a közölt adatok pontosításához és kiegészítéséhez, valamint a kézirat megszületését követő családtörténeti események megírásához. Ebben segítségünkre volt a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Levéltári Kollégiuma, amely 2010-ben anyagilag is támogatta a főnti előkészítő munkát. A megjelentetésre váró kéziratot bő fél éves megfeszített munkával határidőre elkészítettük és leadtuk, mindemellett dr. Marjanucz László egyetemi docenssel, a Szegedi Tudományegyetem BTK Új- és Legújabbkori Magyar Történeti Tanszék tanszékvezetőjével elkészítettük a lektori jelentést is. Ezzel váltunk jogosulttá arra, hogy az NKA Levéltári Kollégiuma újabb – immáron már a kézirat szerkesztését és kiadását finanszírozó – pályázatára jelentkezzünk. Pályázatunk a kért 2,2 millió Ft-os kérelemmel szemben azonban – a rengeteg igénylő és a csökkentett keret miatt – csupán 800 ezer Ft támogatásban részesült. Ez azt jelenti, hogy a kötet megjelentetéséhez a legszűkebbre faragott költségvetés mellett is legalább további 800 ezer Ft támogatásra van szükség. A hiányzó összeg felét, 400 ezer Ft-ot egyéb alapítványi támogatásból, valamint a Rónay család tagjai 100 ezer Ft-os szponzorációjából fedezni tudjuk, így a megjelenéshez elengedhetetlenül szükséges további 400 ezer Ft támogatásért fordulunk Tisztelt Polgármester Asszonyhoz és a Képviselő-testülethez.

Az 500 példányban megjelentetni tervezett, várhatóan 600 oldalas, a Kiszombor-monográfiához hasonló igényességű kötet kiadását a Csongrád Megyei Levéltár végzi, a Dél-alföldi évszázadok c. sorozat részeként jelenteti meg (erre kapott támogatást az NKA Levéltári Kollégiumától), így az ezzel kapcsolatos támogatási szerződéseket a levéltár köti

meg, és természetesen a kiadványban fel fogjuk tüntetni a támogatók nevét, így magától értetődően Kiszombor önkormányzatának nevét is.

Tisztelt Polgármester Asszony! Tisztelt Képviselő-testület!

Amennyiben támogatásukat megkapjuk, a kézirat kiadásának finanszírozása – ha szűkösen is – rendelkezésre állna, így mód nyílna arra, hogy az ebben megjelenjen, ellenkező esetben – nem lévén további támogató – a nyertes pályázatot vissza kellene utasítanunk, és a könyv megjelentetésétől legnagyobb sajnálatunkra el kellene állnunk, mert az eddig meglévő forrás nem fedezi teljes egészében a kiadás költségeit. Reményeim szerint az Önök jóvoltából erre a „forgatókönyvre” nem kellene sort keríteni.

Éppen ezért – a források általunk is ismert szűkössége ellenére – Gilicze János levéltáros kollégámmal, szerkesztőtársammal azzal szeretnénk érvelni a megjelentetés mellett, hogy a kötet bizonyosan nagy érdeklődésre tarthatna számot, hiszen a család tagjai az egykori Torontál és Csongrád vármegyék fénykorában töltöttek be magas közfunkciókat, így hírük, rangjuk messze túllépték a község határait. De örökségük a ma Kiszomboré is, annak megörökítése fontos feladat, s arra alkalmasabb eszköz, mint a kiadásra szánt kézirat, nem nagyon létezik. Tisztelettel kérem ezért, támogassák kezdeményezésünket, és a kiadáshoz szükséges – még hiányzó – 400 ezer forintot szíveskedjenek a Csongrád Megyei Levéltár rendelkezésére bocsátani, amely a kötet megjelentetése fölött bábáskodik, így segítve a község múltja egy jelentős szeletének szélesebb körben történő megismertetését.

Kedvező döntésük meghozatalához jelen levelem mellékleteként csatolom az előkészítés alatt álló – még képekkel nem egybeszerkesztett és véglegesen még nem betördelt – kötet tartalomjegyzéket, valamint az általam írt bevezetőt, amely természetesen a köszönetnyilvánításban még bővülni fog mindazok föltüntetésével, akik a könyv megjelenéséhez támogatást nyújtottak.

A fenti kérésem megismétlésével tisztelettel kérem támogatásukat és segítségüket!

Makó, 2011. jún. 21.

Tisztelettel,

Marosvári Attila
történész

Bevezetés

„Aevum meum nihilum tamquam coram te”, azaz „Színed előtt életem a semmihez hasonlít”. A 39. zsoltárból vett fenti idézet szellemében vágott bele Budapestre költözését követően az 1930-as évek közepén id. zombori Rónay Elemér (1874-1965) Kolozs város néhai polgármestere és volt országgyűlési képviselő, hogy adatulja és megírja egykor szebb napokat látott családja történetét. A közel két évtizedes kutatás eredményeként megszülető, 460 sűrűn gépelt oldalból álló családtörténetét 1947 júniusában látta el előszóval, így ekkor tekintette befejezettnek. A szerző jogász és politikus volt, nem szakavatott történeti kutató, mégis munkáját – amennyiben tehette és körülményei engedték – a legalaposabb és legodaadóbb kutatómunkával írta meg. Levéltári és könyvtári kutatásokat végzett, hogy minél alaposabban feldolgozhassa családja múltját, s mindemellett rendelkezése állt az akkor még élő családtagok birtokában lévő archívumok anyaga is, ily módon páratlan, és ma már többségében fellelhetetlen dokumentumok alapján írta meg munkáját.

A német ősökkel bíró zombori Rónay (1846 előtt Oexel) család nemességét a Komárom megyében élő Oexel János Jakab révén 1714. május 10-én III. Károlytól nyerte el. A postamesterséggel és sörfőzéssel foglalkozó család egyik ága a Torontál vármegyében lévő Nagyszentmiklóson telepedett le. Ebből az ágból származott Oexel Mátyás József, aki 1781-ben kincstári árverésen megvásárolta a szintén Torontál vármegyei zombori (ma Kiszombor) uradalmat. Az aqvizítor és leszármazottai itt gazdálkodni kezdtek, emellett tevékeny részesei lettek Torontál, Csongrád és Csanád vármegye közéletének. A család virágkora a XIX. sz. első harmadától a XX. század elejéig tartott: főispánok, alispánok, országgyűlési képviselők, táblabírák kerültek ki közülük, s noha országos ismertségre nem igazán tettek szert, a három vármegye életére, fejlődésére egyes tagjaik meghatározó módon hatottak.

A család prominens tagjai közül néhányat érdemes név szerint is kiemelni. **Rónay Mihály** (1813-1873) a Csongrád vármegyei közigazgatás lépcsőfokait megjárva 1848-ban első alispán lett. A reformmozgalom, majd a forradalom és szabadságharc elkötelezett híve volt, cselekedeteiért 1850-ben halálra ítélték, melyet később Haynau 8 évi várfogságra enyhített. 1854-es kiszabadulását követően, 1860-ban ismét Csongrád vármegye alispánjává, 1865-ben pedig országgyűlési képviselővé választották. **Rónay Móric** (1813-1890) Torontál vármegye szolgálatába állt, ő is 1848-ban lett a vármegye első alispánja. Rónay Mihállyal ellentétben utóbb annak ellenére nem vonták felelősségre, hogy Torontál megye 1849 eleji sereb megszállását követően is megtartotta tisztségét, és azt csak az 1849. augusztusi fegyverletételt követően veszítette el. 1861-ben visszanyerte funkcióját, de az országgyűlés fölösztatását követően újból lemondott. Harmadszorra 1867 után lett alispán, majd 1871 és 1873 között Torontál vármegye főispáni tisztségét töltötte be. **Rónay Lajos** (1821-1890) tagja volt az 1848. július 2-ra összehívott országgyűlésnek, így 1849. április 14-én jelen volt Debrecenben, a Habsburg-ház trónfosztását kimondó ülésen is. A szabadságharc bukása után őt is bebörtönözték, de 1850 nyarán kegyelmet kapott. 1861-ben ismét országgyűlési képviselő lett, 1871 és 1889 között pedig Csongrád vármegye főispánja volt, emellett 1881 és 1886 között Hódmezővásárhely főispáni tisztségét is ellátta. Főispánysága idején települt át a vármegye központja Szegvárról Szentésre, 1883-ban az ő irányítása mellett épült föl az ottani impozáns megyeháza. **Oexel (Rónay) János** (1809-1867) már 1847-ben Csanád vármegye országgyűlési követe volt, 1848. márc. 15-én tagja lett az István nádor által vezetett országgyűlési küldöttségnek, mely a rendek kívánságait a király elé terjesztette. A szabadságharc idején az országos törvényszék tagjává választották, ezért utóbb őt is bebörtönözték. 1861-ben, majd 1865-től ismét országgyűlési képviselő, 1867-ben, halála előtt nem sokkal még részt vett Ferenc József koronázásán. Egyik fia, **Rónay Jenő** (1854-1921) karrierje Torontál vármegyében ívelt fölfelé. 1886-ban a vármegye alispánja, majd 1891 és 1902 között főispánja volt, emellett 1895-től Pan-csova város főispáni tisztségét is betöltötte. Ténykedése az árvízvédelem, a vasútépítés szervezése és a gazdaságfejlesztés terén meghatározó volt, de a megyeszékhely Nagybecskerek is jelentősen fejlődött ebben az időben, melyben Rónay Jenőnek elévülhetetlen érdemei voltak. Lemondását követően hazatért Kiszomborra, de a közéletnek nem fordított hátat, 1903 és 1907 között a Szegeden megalakított Délmagyarországi Közművelődési Egyesület (DMKE) első elnöke volt, 1910-től 1918-ig pedig országgyűlési képviselőként képviselte a nagykömlői kerületet.

A családtörténetet megíró id. Rónay Elemér, noha maga is a családhoz tartozott, a legautentikusabb források alapján, s elfogultság nélkül, a lehető legobjektívebben, néhol kritikusan igyekezett a családtagok élettörténetét feldolgozni. Maga panasolja az előszóban, hogy az első világháborút követően nem volt módja teljes körű levéltári kutatást folytatni (ennek – mint írja – részben anyagi, részben politikai okai voltak, ti. nem utazhatott pl. Romániába vagy Csehszlovákiába kutatni), mégis életrajzi adatai többségükben a mai kutatások alapján is helytállóak, megalapozottak, annak ellenére, hogy ma már rendelkezünk olyan ismeretekkel, amelyeket ő, éppen kutatásai korlátozottsága miatt nem ismerhetett. Az általa használt dokumentumok viszont többségükben elvesztek az elmúlt évtizedekben, zömmel az 1945 utáni rendszerváltás idején, ily módon Rónay Elemér kézírata nem csupán a család, hanem Dél-magyarország története szempontjából is forrásértékű, sok tekintetben hiánypótló.

A szerző a feldolgozás során a család eredetét taglaló első fejezet kivételével nem a tematikus tárgyalást választotta, hanem a család ágaihoz tartozó családtagok kronologikus rendbe sorolt életrajzeit adja. 22 fejezetben összesen 23 családtag részletesebb életrajza olvasható akként, hogy csak azon családtagok – kizárólag férfiak – kaptak önálló fejezetet, akik a családtörténet szempontjából meghatározók voltak. A család női tagjai és a Rónay Elemér által kevésbé jelentősnek minősített családtagok életrajzeit mindenkor az apa életrajzánál tárgyalta, ily módon a családtörténet teljesnek tekinthető, hiszen az apák életrajzába szöve, vagy annak mellékletét képezve („Gyermekei voltak:”) több száz családtag hosszabb-rövidebb életrajza olvasható még. A fenti – teljességre törekvő – kronologikus földolgozás egyetlen gyengéje, hogy bizonyos életrajzi elemek olyan esetben, amikor az apa és fia is külön szerepel az anyagban, többé-kevésbé megismétlődnek, néhány esetben szó szerint. Mindez azonban csupán stilisztikai gyengeség: az anyag adatgazdagsága, teljességre törekvése példaértékű még a mai genealógiai irodalomban is.

A földolgozás – a genealógiai szakmunkák szabályai szerint – nem társadalmi-gazdasági-politikai folyamatokat elemez, hanem a személyek életpályájához adekvát formában illeszti hozzá azokat az eseményeket, történéseket, amelyek a pálya alakulása kapcsán meghatározóak voltak, vagy azzal összefüggésben álltak. A személyes életút mögött azonban jól láthatóvá válnak a történeti folyamatok, különösen azoknál, akik maguk is markáns alakítói és meghatározó szereplői voltak az eseményeknek. Rónay Elemér családtörténetében adatok sokasága mutatja be a kor vármegyei hivatalnoki világát, a megyei közgyűlések történéseit, a főispánok és alispánok munkáját, de számos utalás és adalék egészíti ki a XIX. század végi parlamenti életet is az országgyűlési képviselői szerepvállalásokon keresztül. A munka nagy értéke, hogy eddig ismeretlen forrásanyagát adja egy a Torontál, Csongrád és Csanád vármegyei közéletben jelentős szerepet betöltő család történetének, és rajtuk keresztül az érintett vármegyék történetének is, ily módon a kézirat mostani közzétételével nem csupán a magyar genealógiai szakirodalom gazdagodik egy értékes munkával, hanem a délmagyarországi megyék történeti földolgozása is egy jelentős alappal, forráskiadvánnyal gyarapodik.

Rónay Elemér családtörténete a legutóbbi ideig ismeretlen volt a történeti kutatás előtt. Adataink szerint a gépelt kéziratból mindössze egy példány létezik a szerző leszármazottainak birtokában. Az anyagra Gilicze János levéltáros bukkant, aki évtizedek óta foglakozik a Csanád és Torontál vármegyei nemes családok történetével, köztük a Rónay család történetével is. A család jóvoltából kutatómunkájához fölhasználhatta a kéziratot, s az ő közvetítésével került a becses helytörténeti dokumentum eredeti példánya a Csongrád Megyei Levéltár Makói fióklevéltárának gyűjteményébe. A családtörténeti kutatásának eddigi legteljesebb összefoglalását A zombori Rónay család címmel tette közzé a Marosvári Attila szerkesztésében 2008-ban megjelent Kiszombor története c. monográfia II. kötetében. A kézirat néhány adata továbbá már fölhasználásra került az említett települési monográfia egyéb fejezeteiben is, ezen túl más közlése mindeddig – adatgazdagsága és régiótörténeti jelentősége ellenére – nem volt, mivel szélesebb körben nem válhatott ismertté.

A kéziratot a mai kor olvasási igényeit kielégítő módon, az archaikus írásmódot elhagyva és a sokszor nehezen értelmezhető, germanizáló mondatszerkezeteket feloldva, de ezen túl változatlan formában közöljük, csupán néhány helyen alkalmaztunk a szöveg tartalmát nem érintő szerkesztési változtatást. Mindemellett az elmúlt évek kutatásai – főleg a jelen kötet szerkesztőinek sokéves szisztematikus levéltári és könyvtári kutatómunkája révén – számos új információt, ill. kiegészítő-pontosító adatot hoztak a felszínre, melyekkel mindenképpen célszerű volt kiegészíteni az eredeti szöveget annak érdekében, hogy a családtörténet mind teljesebbé váljon. A kiegészítések betoldása kapcsán azt a megoldást választottuk, hogy a Rónay Elemér szövegének megfelelő helyére dőlt betűvel és keskenyebb tördeléssel, tehát jól látható módon

illesztettük be azokat. Mivel az eredeti kézirat is tartalmazott jegyzeteket, az eredeti jegyzetanyag folyamatosságába beillesztve (azokat ahol lehetett, pontosítva), de szintén dőlt betűvel szedve közöljük kiegészítéseinket.

Az eredeti szöveghez képest – a kiegészítéseken túl – egy új fejezetet is közlünk: a szerző és leszármazottai életrajzát. Id. Rónay Elemér a kéziratában jelezte, hogy tervezi megírni saját életútját is, ez azonban nem készült el, ezért magunk, a kéziratot sajtó alá rendező szerkesztők készítettük el ezt az életrajzot a családtól kapott dokumentumok alapján. Mindemelllett megpróbáltuk összegyűjteni és publikálni a családtagokat érintő, a kézirat lezárását, 1947-et követő adatokat is. Ebben részben segítségünkre volt a szerző fia, ifj. Rónay Elemér, aki bizonyos életrajzi adatokkal kiegészítette az eredeti kéziratot (e bejegyzéseket az eredeti kézirat részének tekintettük, így nem alkalmaztunk eltérő közlésmódot, de külön hivatkoztunk rá), ugyanakkor számos esetben nekünk kellett a legtöbbször hézagosan föllelhető dokumentumok alapján a szükséges kiegészítéseket elvégezni. Döntően ugyancsak a mi gyűjtőmunkánk eredménye a kötetben közölt – többségében eddig ismeretlen, ill. nem publikált – fényképanyag is.

A most közzétett kézirat a jelzett kiegészítésekkel ily módon egyszerre tekinthető történeti forrásközlésnek és a legfrissebb kutatási eredményeket tartalmazó genealógiai szakmunkának. Mindezen túl reményeink szerint egy a Délmagyarország XIX-XX. századi történetében jelentős szerepet játszó család érdekes és változatos történetével is megismerkedhet az olvasó, s ezen keresztül a magyarországi köznemesi birtokosok életformájába, sikereibe és kudarcaiba, a sokszor irigyelt, ám a nehézségeket kifelé ritkán mutató, azokat a legvégsőkig leplezni kívánó zárt világába is bepillantást nyerhet.

A ma már a Csongrád Megyei Levéltár Makói Fióklevéltárában őrzött kézirat rendelkezésünkre bocsátásért és a családi iratok, dokumentumok kutathatóvá tételéért, egyáltalán, a kötet megjelentetésében nyújtott önzetlen és készséges támogatásáért köszönettel tartozunk a Rónay család még élő közvetlen leszármazottainak, Rónay Tamásné Kákóczky Lottinak és gyermekeinek, Rónay Péternek és Eszternek. Ugyancsak köszönettel tartozunk a Csongrád Megyei Levéltár vezetőinek és munkatársainak a kézirat előkészítéséhez és kiadásához adott segítségükért.

A kézirat földolgozását és a kiadvány megjelentetését a Nemzeti Kulturális Alap Levéltári Kollégiuma támogatása tette lehetővé, melyet ezúton is megköszönünk.

Tartalom

Bevezetés	7
Előszó	11
A család eredete	13
Oexel János Jakab, a bevándorolt (1677-1730)	18
Oexel József Ignác Ádám (1702-1763)	25
A család származásának problémái	29
Oexel Mátyás, az aqvizitor (1729-1803)	37
Oexel Jakab (1756-1808)	69
Oexel Mátyás Ferenc (1759-1828)	92
Oexel János (1774-1811)	102
Oexel Alajos (1781-1832)	106
Oexel (Rónay) József (1812-1856)	121
Rónay (Oexel) Károly (1784-1841)	124
Rónay (Oexel) János (1809-1867)	131
Rónay (Oexel) Mihály (1813-1873)	157
Rónay (Oexel) Móric (1813-1890)	188
Rónay Emil (1859-1899)	213
Rónay (Oexel) Lajos (1821-1891)	219
Rónay Béla (1852-1881)	233
Rónay (Oexel) István (1834-1902)	242
Rónay János (1867-1898)	244
Rónay Endre (1892-1964)	245
Rónay János (1837-1905)	251
Rónay Alajos (1842-1894)	269
Rónay Ernő (1852-1913)	304
Rónay Jenő (1854-1921)	327
Rónay Gyula (1888-1956)	407
Rónay Imre (1889-1966)	413
Rónay Dénes (1892-1916)	414
Rónay Magdolna (1896-1978)	425
A testvérek birtokviszonyai 1920-1945 között	426
Életük az 1945-ös földreform után	428
Rónay Lajos (1856-1901)	435
Rónay László (1864-1909)	439
Rónay Tibor (1893-1980)	453
Rónay Aladár (1864-1915)	464
Rónay Mihály (1871-1941)	472
Rónay Ferenc (1896-1970)	489
Rónay Béla (1891-1918)	491
Rónay Aladár (1916-)	493
Rónay Elemér (1874-1965)	506
Rónay Elemér (1899-1986)	517
Rónay Tamás Elemér (1943-2000)	521
Rónay Péter Tamás (1981-)	524
Rónay Eszter Lotti (1982-)	526
Rónay István (1905-1990)	527
Rónay Ernő (1907-1988)	531